Levner Heb. E. 639

372

אַמאדנע ליבע

אדער

דער נעטרייער פּילימעניק

אהעכמט פייגער ראמאן מיט בילדער פון לעבען.

פון ג. ח. לעוונער.

G. Levner

ווילנא

שנת תרס"א לפ"ק

АМОДНЕ ЛИБЕ.
т. е. Странная любовь.
Разсказъ Г. Х. Левнера.
Соб. изд. Л. Л. Маца.

ВИЛЬНА.
Въ типографіи Л. Л. Маца, на Завальной улицѣ, д. Вендорфа.
1901 г.

Дозволено цензурою 19 Іюня 1900 г. Вильна.

1.

ייִדער מיט זיין ווֶעג

א הייסער א נואַרעמער טאָג איז גיוועזן דער 25 טען יול פון... 18 יאהר. פון פרידמאַרקין בין שפּעט פאר נאכט, האָט די זון נישט גיבאקן, גיבראַנט, אפּגישאמען די נאַנצע ווועלט מיט אירע הייסע ברענענדיגע שטראלען; ענג אין שטיקנג איז גוואַרין די לופט, קיינעם איז דער לעבען גיט נישא גיוועזן! נרוסע שוואַרצע שטיקער ואלקן האבין זיך אנגעקליבן, ארום די וויטע בּרעגין פון היטמל, בעשוינט, אין בלוט רויט בעפארבין זיינען זיי, פון די לעצטע זונען שמראהלען, ועלכע גיוועזן זיך מיט זיי בין מארנין, אן אפּשר, ווער ווייס? אויף תמיד, אויף עווינ! —

שמיל שטייגן איצט אלע בויטער, אלע נעזוכט, עס ריידט זיך נישט זיין צוויגל, עס באוועגט זיך נישט קיין בלאטל; פון היין, פון ברענענדע שטייגן זיי אפּגעשטואכט, באדעקט מיט שטויב אוז מיט פוי; מיט אונגעדולד ערוואַרטשען זיי א רענין ער זאל זיי אוים צוואַשען, אפּוואשען אפּפרישען! —

נוייל ווייסען זיך ארוים נרוסע מיט קלייניע בּריצין, נלייך ווי זיי בעליכטען די וועג, פאר די דונערין, ואס הייבען זיך אן מיט בּעם, מיט רעש, אוז צו לויפען זיך אין חשך, בין די ברענין ווועלט, נייט זייער ווייט!...

דעם נעלבינען אוועג זיינען 2 מאנשין נינאנגען; ביידע פום נייש, ביידע מיט קלוקעם אויפן רוקן, מיט דינע שטריק-לעך צו נעבונדען, צו ביידע ארעמס פון די האנד, אוז יעדער

(מאדנע ליבע)

האט

הָאט נִיט מָער ווי אַ שְׁטָעקן, אַ גְעמַיינְעם הילְצֶערנֶעם שְׁטָעקן אין הָאנְד!...

בְּיידָע פּוּם נייֶער, שַׁיינָען פּון אַיין עֶלְטֶער צוּ זַיין, פּון 18 בִּיז 20 יָאהר נִיט מֶער, אוּן בַּאי בְּיידִין זַיינָען זַיי עֶרְע יוּנְגָע פְּנִים'ר חשָׁק, שְׁוָוארְץ ווי קוֹיל, דִי שְׁוָוארְץ נָעלְבְּליכְע חוּיט אִיז צוּ גֶעמְרִיקְעְנְט צוּ דִי בַּיינָער, זַיי עֶרְע אוֹינָען זַיינָען טִיף, טִיף, אֲרַיין גֶעזוּנְקָען אִין שְׁטֶערִין אוּן קוּקְן זַיי מִיד זַיי עֶר אוּמְעדִיג!

בְּיידָע זַיינָען אַנְעק פּון דָער חַיים, אִיבֶּער לָאנְגְעדִיגְ יָעדְערָער אַ מוּטֶער, אַ וויסְטָע אַרְעמָע צַלְמָנָה מִיט קְלֵיינֶע פִּיצְלָעדְ קִינְדֶער פַּאר אַמְרָחָם סָער פּון 12 הוּנְדֶערְט וְוָאהְרְט זַיינען זַיי זוכִין, נִיט גְלִיק, נִיט קֵיין הָאנִיק, נָאר בְּרוֹידְט, פַּאר זִיךְ אוּן פַּאר זַיעֶרָע אֲרְעמָע מוּטֶערְם מִיט דִי קְלֵיינֶע קִינְדֶער; אָה, ווי זַיי עֶרְע צַלָע אֲבְרִים זַיינָען כַּיי נִיי צוּ שְׁרוֹיפְט, צוּ בְּרָאכִין. דִי פִּים גִישְׁוָוואלִין; קאם, קאם, וָואם זַיי גַיין קאם, קאם, וָואם זַיי שְׁלָעפָען, וָואם נִיי הַייבָען דִי פִּים; פּון הִין, אוּן פּון מִידָעקִיט, נִיטְ זִיךְ פַּאי זַיי עֶרְע שְׁוָויים, עֶר לוֹיפְט פּון שְׁטֶערִין אִיבֶּערִין פָּנִים, אוּן קוּמְענְדִיג צוּם מוֹיל וְועְרְט עֶר פַּארְשְׁלוּנְגָען; אָה, ווי פַּאר וָאלְצָען, פַּאר בִּיטָערְט, אוּן פַּאר אוּמָערְט אִיז כַּאי יָעדָערִין פּוּן זַיי זַיין צוּ בְּרָאכְעְנֶע הָארְץ!

— „דָאנְקָען גָאט!" טָראכְט יָעדָער פּון דֶי 2 פּוּם גֶייער מִיט זִיךְ; נָאךְ 2 אָדֶער 3 וְוַיארְסְט בִּין אִיךְ אִין פָּאלְטָאלִיטָע, דוּרְךְ גֶעמַאכְט שְׁמַארְקָע 12 הוּנְדָערְט וְוַיארְסְט צוּ פּוּם... נָאר וְועְר וַיים דִי גְלִיקְן, וָואם שֶׁרְנוּארְטָען אוּנְז אִין דִי ווילְד קָרְעמְטָע שְׁטָאדְט?"

בְּיידָע פּוּם גִייֶער הָאבִּין כְּמָעט אִין נָאמָען, אַבְּנָער חַייְמְט בָּערְל זוֹיעֶרָאוו, דָער אַנְדֶערָער — בָּערְל בִּיטָערָאוו, בְּיידָע זָעהְן, דִי שְׁטָאדְט פָּאלְטָעלִיטָע, ווּאוּ זַיי וָואלְטִין שׁוֹין וָועלִין זִיךְ דָער-שְׁלָאגִין, אִיז אַיינְגָעהִילְעט אִין אַ גְרוֹיסִין פִּינְצְטֶערְקִיט, זַיי זָעהְן וַיי לִיכְט, לָאמְפָען בְּרֶענְעדִיגְ שַׁיינָען ווי שְׁטֶערִין, אִין אַלוּיטָערְע

פֿינסטערע נאכט, אין הימל; ס׳איז שוין ניט ווייט, אט, אט נאך אַ האלבע שעה וועט גידויערן זיינען זיי אין שטאדט, יעדער פון זיי מאכט בריוטערע, נעכערע טריט, כּל זמן דער רעגן נייט ניט, כּל זמן די עֶרד איז טרוקן, אוג די בלאטע פֿענטעט ניט די פֿיס... —

די בליצין אָבֿער, ווערין פון מינוט צו מינוט אַפּטער אוג גרעסער, יעדער בליץ בעשײַנט אויגענבליקלעך אַ האלבין הימל, טע דער זעהט די נאנצע שטאדט; די אָפּטע דונערקלעפ, ווערין שטארקער אוג גרעסער, גרויסע הייסע טראפֿין רעגין פאלין אויף די פֿנים׳ר פון די 3 פוס נייער...

אוג ווי סוֹואלט זיך מיט ציין טאל אָפּ גיעפֿינט אלע קראנ-נען פון טויזענט-טויזענטער פעסטער, דאס אננעהייבען ניסין אַ רעגין, אָן רחמנות; דאס איז שוין 15 מינוט ווי דער סבול-רענין וואשט אוג באדט די 2 ארעמע פוס נייער, ניט איין טרוקענער זוים, איז באי זיי נעבליבען! —

די 2 פוס נייער האבין זיך נישטעלט, זייערע כוחות ערלויבען זיי ניט נין וייטער, זייערע אונטער נעבויגענע מידע פֿיס, זיינען ווי צו נעשטאלצין נעוואירן צו די קלײַי קלעפֿעדינע בלאטע; דורך נעוויקט, דורך גינעצט בין די נשמה, שטייט יעדער אנגעשפּארט אויף זיין שטעקין, מיט אַ טיף נעבויגענעם קאפ; ער ווארט, אדער דער רעגין זאל אויפֿהערין, אדער צום ווינינגסטען קלעגער ווערין. מע זאל קאנען ווי ניט איז זיך דער שלעפֿין די עטלעכע נעצוילטע מאשטען בין צום שטאדט. —

אח, וואס פאר נלייכע חברים די 2 פוס נייער זיינען! נאר ווי עס וויזט, איז זייער מזל אזעלכער, זיי זאלין תמיד אוג עמוד נלייך זיין, זיי זאלין נאהענט, נאנץ נאהענט זיין אייער פון צוויי־טען, אוג דאך זאלין זיי אייגער פון אנדערין ניט ווי־סטן, אייגער דעם 4 טען ניט קאנען, אייגער דעם 2 טען ניט זהן אין די אויגן!...

דער מרסק צווישין די 2 פוס נייער, צווישען די 2

בָּערָעלָען איז אַ נאַנץ קְלֵיינֶער, וְוען פֿיר זַיינען זַיי וַייט אַיינֶער פּון 2 טֶען אַ וְוַיאָרְטָט, אָדֶער נָאךְ וַייניגֶער; בָּערל זוֶינֶערָאוו זַייט פּון זַיין וַייטע הֵיים, אוּן קוּמְט אָן אין בַּאלְטִימָע פּון צָפּון זַייט; בָּערל בִּיסְטָערָאוו קוּמְט אָן, פּון דָרוֹם זַייט אוּן צוּ זַאמֶענקוּמֶענדִיג אין שְׁטָאדְט וְוֹעלֶן זַיי נַוייט זַיין אַיינֶער פּון אַנדֶערן נִיט מֶער וִוי 30 מַאוְשֶׁען!

וְוען די 2 חֲבֵרִים זָאלֶן זִיךְ אִיצְט בָּעקאַנְטן, וְוען יָעדֶער זָאל אוֹים הָערֶן זַיין חֲבֵרָם צָרוֹת, זַיין צָער אוּן יְסוּרִים, וָואלְטִין זַיי זִיךְ אוּמְגָעהָאלְטֶן מִיט דִי גְרֶעסְטֶע אַהֲבָה, מִיט דִי שְׁטַארְקְסְטֶע לִיבְשַׁאפְט, זַיי וָואלְטִין זִיךְ עָוונֶע פְּרַיינְדְשַׁאפְט גִישְׁוָוארן, נָאר אין דֶער פִּינְסְטֶער זַיינֶען זַיי בֵּיידָע גִיקוּמְטֶן צוּם שְׁטָאדְט, אין דֶער פִּינְסְטֶער זַיינֶען זַיי אַרַיין אין שְׁטָאדְט, יָעדֶער איז אֲוועק מִיט זַיין וְוַעג מִיט זַיין נָאס, אוּן יָעדֶער פּון זַיי איז אַרַיין אין אַ בֶּעזוּנְדָערן טָהוֹיער אין אַבַּאזוּנְדֶערע שְׁטוּב.

2.

בְּלוּט איז נִיט קֵיין סִירָאוְוטְקָע

רַב יְחִיאֵל קָארְנְמַאן איז אַיינֶער פּון דִי בֶּערוּמְטֶע נְגִידִים אין בַּאלְטִימָע, אוּן נִיט נָאר אין דִי אוֹיגֶן רוּמְט מֶען אִים רַב, נָאר אַפִּילוּ אוּמְטֶער דִי אוֹיגֶן, וְוָעט אוֹיךְ חֲלִילָה קֵיינֶער נִיט, דֶער מֶאנְען דֶעם נָאמֶען יְחִיאֵל אֶן אַ־רַב!

רַב יְחִיאֵל איז אַ איד אַ יָאהר 50, פּון נִידֶערִינְגִין וואוּקְס, מִיט אַלאנְגֶע נֶעדִיכְטֶע בָּארְד, פּון וָואס פַּאר אַמֶּרִיקָה זִי איז אַמאל נִיוָוען וְוייס קֵיינֶער נִיט, וָוארוּם צַייט אַלֶע נֶעדַיינְקְען, איז זִי תָּמִיד — וַויים; די הָאר פּון זַיינֶע אוֹיבֶּערְסְטֶע אוּג־ טֶערְסְטֶע בְּרֶעמְען זַיינֶען זַייֶער לַאנְג אוּג לָאזִין נִיט, נוּט בֶּע־ טְרַאכְטֶען זַיינֶע אוֹיגֶען; פּון רַב יְחִיאֵלְס גֶעבֶּיינֶעלְטֶע פָּאוּת, פּון

זיין

זײַן לאַנגע ריפֿעראַנץ שׁוואַרצע קאַפּאָטע, אוּן פּון זײַן נאַנצן „הלוך" איז צו זען עס איז א איד פּון דער אַלטער וועלט; רב יחיאל האָט א גרויסע ידיעה אין די שׁוואַרצע פּינטלעך, נאָטן פֿארין עולם, אין בית המדרש, בין מנחה למעריב, אפֿאר פּסוקים אלשיך, א שטיקעלע חובת הלבבות, רעדט צרות אַזאַך ווי אבֿר בעת, זייער גישמאק, זייער בעטעמט, דער צוּ איז די ערב ראש השנה דונע סליחות, נאָכן פֿארין עמוד, זײַן חנוקה, אוּן אז רב יחיאל נאָט, מיט זײַן הילכיג קוויטיג-שׁטימעלע דעם פּסוק „אשׁרי העם יודעי הרועה" מיט דעם קאַראַבאַוון נגון נייט יעדער איינעם אשׁוידער איבערין לייב; אוּן על כּולם (איבעראל) איז רב יחיאל א איד א נגיד, ער האָט אויפֿן פֿאלאַטאליטשער מארק, א גרויסע קלייט מיט באַקאַליי חנוכּה, וואס מבינים שׁאַצין איר אין 10 טויזענט רובל, אדער מער, אוּן נאָך אַלעס דעם, זאלל מען איהם נית רופֿין „רב" יחיאל?

רב יחיאל האָט עטליכע טאַכטער, אויס גינגעבענע פּון נאַנץ לאַנג, יעדער לעבט זיך מיט איר מענטשׁ, מיט איר מזל. אין אַנדערע שׁטאַדט נייט פּון מאטין; אויך האָט ער עטליכע זיהן. נאָר נית איינער פּון זיי איז בּאי אים. אוּן מיט אים: ער איז מיט זיינע קינדער נית איינינ, קידער ווידער; די סבֿה דער פּון איז, וויל די זין גיפֿעלט נית דעם טאטינס „פֿירעכטס" דעם טאטינס פּרומקייט, מיט זיין פֿאנאַטיזמוס; דעם טאטין, איז ווידער נית ניטא, די קינדערשׁע זאכן, ער קען נית וועהן זייערע ווילדע, שׁלעכטע מנהגות, מיט זייערע נארישׁע „אויפֿטהוּעכצען" תּמיד האָט ער זיי גיוואנט:

„וואס האָט איהר פּון די ראַמאַנען, וואס איהר טאַנט אוּן נעכטינט אויף זיי?.. וואס גיבן אייך די בּיכער, וואס איהר זיינט אין זיי אַריין גיטאָן מיט לייב אוּן לעבּן — וואס פֿאר מדות טובות? פֿאר מענשׁליכקייט? זינט איהר אידין, זיינט תּמימים, דאווינט, וואשׁט אייך צום עסן, בּענשׁט, זיינט

ניט מְחַלל שַׁבָּת, דאס גוטע הֶאַרְצער, עֶדעלע נְשָׁמוֹת. זײַנט אָרעמע לִיט אוּן עֶרלעך. זײַנט ווי אַיין עֶרליכער איד דאַרף זײַן! אָבֶּער ווָאס הָאט פאַר אַ פְּנִים. אַז איתר עָסְט. פְּרָעסְט. זויפְּט. אוּן לָאפְּעט זיך אַן ווי די נְעזונְטע פֿוֹיערים, אוּן נייט אַוועק פּוּן טיש. ניט נָעבֶּענְדיג אֲפִילוּ אַ מְרייַסל מיט די אוּנְטֶערְסְטע ליפּ? !" רַב יְחִיאֵל הָאט בְּשׁוּם אוֹפֶּן ניט נִיקאַנְט. נָלַיִיך גִילְמִיג צוּ זֶעהן. ווי די קִינְדֶער זײַנען. זײַנען ניט "דָאס" אוּן ניט "ענְען", ווָאס אִיז דָאס פאַר אַנְנייער נָאַרְט אידין?" פְּלֶענְט רַב יְחִיאֵל טַעֲנהן מיט הַאַרְץ"; מָע עָסְט חַזִיר, נְבֵלָה וּטְרֵפָה, מָען אִיז מְחַלֵל שַׁבָּת, יוֹם טוֹב, אֲפִילוּ יוֹם כִּפּוּר אוּן נָאךְ אַלֶעס דָעם בִּין אִיךְ... נָאר אִיךְ, בִּין דָער אֶמֶתֶר אִיד!" זײַן קִינְדֶערלָעךְ, די וועלְט אִיז פאַר אַייךְ, גַייט פּוּן מִיר, אוֹיךְ אַלֶע בְּרֶענְען וָועלְט, נָאר לָאזְט מִיר צוּ רוּה... זָאל אִיךְ אַייךְ ניט אָן קוּקן אִין מַיינֶע אוֹיגֶן!"

אוּן אָט אַזוֹי אִיז רַב יְחִיאֵל גֶעבְּליבֶּען צוּ די עֶלטֶערֶע יָאחרִין אַלַיין, עֶר מִיט זַיין אַלְטֶע, אַ אִידִינֶע ניט קַיין נאַר, הַגַם צַייט זִי לֶעבֶּט הָאט זי נַאנְץ ווייניג וָועלְט נִיזֶעהן... (זַיא אִיז א בְּלִינְדלִיכֶע נֶעווֹען); דָער צוּ הָאט עֶר גֶעהַאלְטֶען אַ אִינְגֶעל אַ מְשָׁרֵת, אוֹיף אוֹים קֶערין די קְלַייט, זַיין אַמָאל אַ נַאנְג, א. ז. ו.

מָע קָאן לַייכְט פאַר שְׁטֶעהן, אַז בַּאי רַב יְחִיאֵלן אִין קְלַייט, אִיז קַיין גְרוֹיסֶע אָרְדֶענוּנג ניט נֶיווֶען; ווָאס הַייסְט אוֹים שְׁטֶעלְען, אוֹים לַייגְן, אוֹים פַּאקֶעווֶען אַ קְלַייט? אָט וויא חַיינְטִיגֶע מֶענְשֶׁען, וויא דִיא אִיצְטִיגֶע בְּרִיוֹת קָאנֶען אוֹים פַּאקֶעווֶען אַ קְלַייט מִיט 50 רוּבֶּל סְחוֹרָה, ווָאס דָעם אַנְדֶערֶן זָאל זִיךְ דַאכְטִין אַז דָא אִיז פאַר טוֹיזֶענְט רוּבֶּל סְחוֹרָה, דָאס הָאט רַב יְחִיאֵל ניט גֶעקָאנְט; בַּאי אִיהם הָאט ניט נָעלוֹיכְטִין, ניט נֶעפִינְקִילְט. אוּן צַייט עֶר אִיז סוֹחֵר. הָאט עֶר קַיין מָאל ניט אִיבֶּער נֶעלַיינְט. ניט אִיבֶּער נֶעריינְגְט. אוּן ניט אִיבֶּער נֶעערְבְּיט; פְּרֶענְט אִיהם בְּהֶרֶם, צוּ ווָאס מָע דַארְף די חֶשְׁבּוֹנוֹת?

גיט צו פֿאר זינדיגען פֿע ר׳זשט נאָך גוט, די אידישע קונים זיינען בכלל גיט מקפּיד אויף די ציבּעלינקייט, אַ גרויסע דאנק אַז די זאָמד-צוקער איז אויס נעמישט מיט פּעפּער, אָדער צוויישען די פּעפּער געפּינט זיך קאָרנער פון אַ צו שאָטענעם פּעקל טאבּיק, אָדער אַז די רייז איז אויס נעמישט מיט קאפּע, די קאפּע מיט ראָזענקעם וכדומה; אַדרבּה אַ אידישע נשמה פֿיהלט אין אַנעלכע פֿערמישונגען נאָך מעהר טעם, מיט מעהר נעשמאק, ער שפּירט דאָך אין מויל עטליכע טעמים מיט אַ מאהל.

צווישען אַלע מעלות וואָס רבּ יחיאל האָט נעהאט. מוז מען מודה זיין אַז ער האָט אויך נעהאט אַיין חסרון, אוג טאקע גיט מעהר ווי אַיינעם, דער חסרון זיינער איז נעווען זיינע קהנות, ער איז גיווען קארג, מוראַ דיג קארג! פאר די בעסטע עלה אין שוחל, איז באי אים גיווען אַ מקח אַ פערטיל רובל איהם האָט נאָר גיט נעקומערט, וואס פאר איהם, אוג וואס נאָך איהם, פאלין רובלם ווי האָנל... 2 אוג 3 פאר אַ שטיל מי שבּרך, „בעבור"... שנדב אַ רובל כּסף! נאָך 2 וואַרטער אונטערין נאָז, אוג ווידער בעבור... אוג ווידער אַ רובל כּסף! ער פלעגט זיך בשעת מעשה שמייכלען, ווי איינער זאגט: „גיט חנואכטוגעם, גיט קערבּלעך! איהר האָט ליב כּבוד... כּבוד איז זים... נעשמאק... טאָ גיט רובלם!" אַ שוחט פאר כּפרות אַ פערטיל רובל! פאר מנידים, טשולחים, איניקלעך, אֶרץ ישׂראל פושקעם, הזכּרת נשמות, פדיון תענית אנרא דהתעניתא, מיט מכירת חמץ פאר אלם. דינג איין פּירטל רובל! וואס דארף מען מער, אפילו אַ בּליי זמר אויף אַ חתונה, בּעת די רעכטע חדוה, אָט אין יענע הייסע מינוטין, וואס ברענט כּיים כּליי-זמר, אוג פאר יעדער פּרייעלעכס, פאר יעדער „פיר" וואס ער גיט מיט דעם שמיציק, וואַרפֿן די חתואסטוגעם 20 קאפּ קענע נעשטעלט בע״ב קערבּלעך, אפילו יענע וואס זיינען תּמיד קארג ווי 10 הינט, איז באי זיי אויך

(מאדנע ליבע) ארובעל

אַ רובֿל אַ הונט, אוּן טָע גיט דֶעם פִּידלֶער מיט פְּרַייד; אַפילו דֶער עקסטרַא, אִיז רַבִּ יְחִיאל אוֹיך קאַלט גיוואָרן ווי אַ שְׁטיק אייז אוֹיפֿן אייז טָער, אוּן דאָס גינְעבְּען נאָר אַ פֶּערטיל רובֿל! נאָר חוץ דֶעם חַמרוֹן, אִיז עֶר טאַקע גיוואָרן רַבִּ יְחִיאל, אוּן אַלע האָבּין אִים גינְעבְּען כָּבוֹד, ווי אַזא אִיד אִיז וועהרט.

נא, אִיין נְדָבָה אִין וָאהר, פְֿלעגט רַבִּ יְחִיאל נְעבְּען אַ נְרוֹיסָע נְדָבָה, אַ נְדָבָה פּוּן דְרַאי רובֿל מיט 25 קאָפּיקעס!

עֶרְנְעזִין וַוייט, וַוייט, אִין לִיטָא, אִין וָואקְנער גובֿערְנְע, האָט רַבִּ יְחִיאל גיהאַט זַיין אִיגְנִים אַ לַייבְלִיכְע שְׁווּעסטֶער, טאַקע אַזאַ אִין שְׁווּעסטֶער, אוּן די שְׁווּעסטֶער אִיז נְעבְּליבְּען אַיין אַלְמָנָה, דֶער צוּ אַ נְרוֹיסָע אַבְיוּן-טָע מיט אַ פאָר פִּיצְלְעך קִינְדֶער, אָט די דָאזִיגָע שְׁווּעסטֶער פְֿלעגט רַבִּ יְחִיאל אַלע עֶרֶב פֶּסח, שִׁיקְן 3 רובֿל, אוּן 25 קאָפּיקעס האָט אִיהם גיקאָסְט פָּאסְט גֶעלְד; דֶער נייֶלע אִיז דאָס אִין אִיינעם טאַקע 3 רובֿל מיט 25 קאָפּ. פּוּן אִיין קעשענע...

אָפּנים, זָאנְט אַיך וָואס אִיהר ווילְט, דָאס אִיז חַיילִיג, בְּלוּט אִיז נִיט קִין קָרָאוועטְקָע!...

אוּן אָט די נְרוֹיסָע נְדָבָה, האָט רַבִּ יְחִיאֶלן אוּנְגְלִיקְלִיך נְעמאַכְט, ווִיא האָט אִיהם מְקַצֵר נְיוּועז דִיא יָאהרְען, ווִיא האָט אִיהם, אָן אַ צַייט פאר טְרִיבְּין אִין קֶבֶר, אָט דִיא נְדָבָה האָט פּוּן אִיהם נְעמאַכְט אַ תַּל עוֹלָם!

3.

קוּמְט מִיט מִיר.

אִין אַיינְע פּוּן די אוּמְעדִיגְע, פִּינְסְטֶערְע טָאג, וָואס די אַלְמָנָה פֶֿיינְע זִיסְל אִיז מיט אִירְע יְתוֹמִים, זַיינְען נאָנְצָע וָואכְענ-

נויין דורך נישטמין אין קאלט אונ הונגער, נייל זיא האט נעפֿעלט
ניט ניחאט, וואו צו פֿאר דיינען, אונ כּח מיט וואס צו פֿאר דינען,
אט אין יענע פֿאסטן-טאג, האט באי פֿיינע לאחן אין קאפֿ אַ שיין
גינעבען אַ שטיקעל ג׳דאנקען, זיא האט זיך פֿארקלעמט: אזוי
ווי די וועלט הערט, די וועלט ציילט — האט פֿיינע זיסע
מיט זיך ניטאראכט״, — אונ א וועלט איז דאך מסתמא ניט
משוגע, טע דארף גלויבען אז דאס איז נעווים אמת, אז ביין
ברודער מיין יחיאל, איז א איד א נביר, א גרוסער עושר, וואורום
זאל דאס אנדערש זיין, וואלט ער, שוין דאנקען נאט פֿינף
יאהר בסדר, ווי ער שיקט ניר אויף פסח, אויף מצה, ניט
נינעבען 3 רובל, א רובל איז אויך א נדבה, אונ א קבצן ניט
נאר ניט; אלא אז ער גיט 3 רובל מכתמא קאן ער נעבען;
פֿאר וואס זאל איך ניט שיקן צו אירם בערלין: וואס וועט
דא זיין פון אירם פֿאר א תכלית? איך גיי אוועק צום טייך
מיט פֿרעמדע שוואריץ גרעט, אונ ער בלייבט אין דער חיים
אכטונג נעבען אויף די פיצלעך... אן אירם איז מיר טאקע
נאך ערנער... נאך שוועכער, ער העלפט מיר אויעק טראגען
דעס פאק צום טייך, בריינגען פון טייך; איך דארף דאך
אבער גיט פֿאר גפקסין, אז ער איז שוין א בחור 18 יאהר אלט,
אונ ער קאן ניט קיין מלאכה, קיין אַרבעט, ער איז ני פֿאפ,
ני חלאפ!" וואס וועט דא ווערין פון אירם? איך בין דאך אויף
אירם א נזלנטע! וועט ניט זיין טעהר פֿליין, אז איך וועל אירם
שיקין צום ברודער, ער איז א גניד, ער וועט אירם צו נעמען
צו זיך אין א קלייט, אין א עשעפט, אז ניט לאז ער אירם
אויעק נעבען צו א בעל מלאכה, לאז ער מיט אירם מאכן וואס
ער ווייל!... אי וואס, וואו נעם איך אויף הוצאות? מוז מען
זיך גענבען אין עצה, פֿאר בישבינען, פֿאר זעצען וועל איך,
די שבתדינג לייבטער, די לעצטע קישינס, אונ וועל פעקוטען
א 4—5 רובל אונ לאז ער ניין, אמת דאס איז א מחסק טעהר

פּוּן טוֹוָנְטָ וְוָאָרְטָ, נָאר אִידִין זָאלִין לָעבֶּן אוּן נָעזוּנְד זַיִן;
זַיִינֶן אוֹמֶעדוּם, וָועט זַיִן רַיִינֶע גִידוֹוערִין מֶהר מִיט אַ חוֹנֶש,
אָדֶער מִיט 2, אָבֶּער קוֹמֶען וָועט עֶר, עֶר אִיז גִיט קֵין נָאכְעשָׁעֶר
בָּחוּר, זָאל נָאר זַיִן מַזָל זַיִן א גוּטֶער, עֶר וֶועט זַי, מִיט
נָאמֶס הִילְף דֶער שְׁלָאנֶגִין, נִישְׁט קֶשֶׁה קֶלֶענֶערֶע פּוּן אִיהם רַייזִין
אִיצְטֶער דוּרְךְ א וָועלְט, פּוּן אִין בְּרֶענג צוּם 3 טָעג!"

דִי דָאזִיגֶע גִידָאנְקֶען הָאט פַּייגֶע לָאָה, מְנַלֶה גִיוֶוען אִיהר
בֶּעֶרְלֶען, זָאגֶענְדִיג:

— וָוי מֵיינְטְ דוּ בֶּעֶרְל, דוּ וָואלְטְ חֶשֶׁק הָאבִּין, דוּרְךְ
שְׁפָּאצִירִין צוּם פַּעטֶער, צוּ מִין בְּרוּדֶער יְחִיאֵל?

— נָאם וֶועל אִיךְ טָאהן בָּאי אִיהם? זִיךְ זָעהן מִיט
אִיהם?

— עֶר אִיז אַ אִיד, אַ גְרוֹיסֶער גְבִיר, עֶר וָועט דִיר צוּ
נָעמֶען צוּ זִיךְ אִין אַ גִישֶׁעפְט, דוּ מֵיינְטְ וַוייניג מְשָׁרֶתִים
הָאט עֶר? בִּיזְט דוּ דָאךְ בִּילְכֶער פּוּן אַ פֶֶרְעמְדִין, דוּ וֶועְסְט
בַּאי אִיהם פַּאר דִינֶען אוֹיךְ קֶלֶייִדֶער, אוּן אֶפְשֶׁר אַ פָּאר רוּבֶּל
נָעלְטְ אוֹיךְ ... דִיר מֵיין זוהן וֶועט גוּט זַיין, אוּן דִי מֵאמֶען
וֶועְסְט דוּ מְסְתָמָא אוֹיךְ גִיט פַּאר גֶעסְטִין... נָאם וָועט דָא
וֶועֶרִין פּוּן דִיר?

— אוּן חוֹצָאוֹת אוֹיפִין וָועג?

— אַ פִּיר אָדֶער 5 רוּבֶּל, וֶועל אִיךְ שׁוֹין בַּאקוֹמֶען, אִיךְ
וֶועל דִי לֶעצְטֶע פַּאר מַשְׁכִּינֶען, אִיךְ וִויל נָאךְ, בַּאי אוּנְזֶער
רַב זָאל לֶעבֶּן, בֶּעטִין עֶר זָאל אֶן שְׁרַייבִּין א גוּטֶע בְּרִיף, נָאם
זָאל דֶעם פָּעטֶער, דָאֶרְט דוּרְךְ נָעמֶען... נָאם אֶרְט דִיר מֵיין
קִינְד, דוּ וֶועְסְט מִיר עֶווִיג דאנְקֶען, אִיךְ הָאף, אַז דֶער פָּעטֶער
וָועט דִיר פַּאר אַ לַייט מַאכֶען!"

— וָוי גֶייט מֶען אֶבֶּער אַזָא מַהֲלָךְ רַב צוּ פּוּם?...

— אוּן וָוי לַייִדֶעט מֶען וָואכְעֶנְטְלַיִיז הוּנְגֶער? קֶעלְטְ? אוּן
וָוי גֶייט מֶען מִיין קִינְד בְּרוּעֶה בְּלוּאָה, גִיט צוּ הָאבִּין אַ הֶעמְד

(מאדנע ליבע) אוֹיפִין

אויפֿן לייב ווי מיר? מע גייט מיט דיא פּיס, טרייט ווייז, אוג
א מענש מיט דעת, מיט שכל, דער קריכט, אוג דער שלאגט
זיך: זארג ניט, דו ווערסט דיין גלייכן אנטרעפֿן אויף
דער וועלט!...

— אוג זיין אדרעס וויסט דו?

— דעם אדרעס זיינעם שרייבֿט ער אין יעדער בריף, דו
גיב נאר אכוק, ווערסט דו דארט זיין אדרעס באלד גענינען.

בערל האט זיך נינוסען צו די בריף, אוג דער אדרעס
איז באלד גיוועז פאר די אויגן; אין יעדער בריף האט דער
פֿעטער ניט פאר גענסטן, צו שרייבֿן די עטליכע ווארטער: „אוג
איך בעט דיר מיין שוועסטער מיר מודיע זיין אויב דו האסט
דיא 8 רובל חקבל גיווען שרייב דעם אדרעס צו מיר, אזוי:
„אוב נאראד פאלטאליטע, קופצו בערקו קארנמאנו!"

מיט א ווארף שפֿעטער, איז גיווען אלעס דינג מוכן ומזומן,
5 רובל נעלט, דעם רב-ס א בריף, מיט די מאמעס עטליכע
חייסע קוסטן, מיט עטליכע חייסע קוואלטעך טרערין, נאנין
פיינע, אידישע צדה לדרך (וועג שפֿייז) אוג בערל האט אוועק
גישפאצירט צום פֿעטער.

בערל איז אלע מאל גיווען א שטילער בחור; א פֿראסטער
קאם געקאנט די עברי פון מה טובו, נאר א פֿאלגעדינער, די
מאמעס, גנידות מיט איהרע נוטע קעסט, האט איהם וויניג
וואס גיקאנט „באלעוונען" אדער ווילד מאכען; ער איז גיווען
א טרוקענער א דארער אינגל; נאר פון דעסט ווענין האט די
מאמע ניט פאר גוסטן אירם זאנין אוג בעסטן בחמים, ער זאל
זיין א מאנש צו נאסט אוג לייט, ער זאל פאלגין, האדכין,
זיך לאזין לערנען, ער זאל זיין א פרומער איד, אוג דער הויפט
איין ערליכער אלענדליכער איד, אוג זאל אויף די מאמען מיט די
פיצלעך קיינדער ניט פאר גוסטן; ער זאל געדינקען אירהר
צרות, אירהר בימער לעבען אויף דער וועלט.

(מאדנע ליבע)

בְּעָרל הָאט זִיך נִיטְעִנִיגְט מִיט דִיא מַאמָען, אוּן מִיט דִיא קְלֵיינֶע יְתוֹמִים וֶוייֶנעֶנדִיג, מַבְּטִיחַ נִיטְעִן דִיא מַאמָען צוּ שָׁרַייבֶּן בְּרִיף זַייֶער אָפְט, אִיהר שִׁיקְן נָעלְט וִיפִיל עֶר וֶועט פַּאר דִינָען.

3 חֲדָשִׁים אִיז בֶּערְל נֶעמַאנְגָען, עֶר הָאט אוֹיס נֶעלִיטֶען הֵיץ אוּן קֶעלְט, דוּנֶגֶער מִיט דָארְשְׁט, נָאר סוֹף כָּל סוֹף הָאט עֶר זִיך דֶער שָׁלָאנְגען, עֶר אִיז נִיקוּמָען קֵיין פָּאלְמַאלִימָע.

דֶער דָאזִיגֶער אוּנְוועטֶער, דֶער חשֶׁךְ מִיט דֶעם שְׁלָאקְס רַעגְנִין, וָואס הָאט בֶּערְלָען נֶעהָאפְּט, שׁוֹין נָאר נָאהָענְט בַּיים שְׁטָאדְט, אִיז גִיוֶוען וִוי א מִין נֶעזֶענֶענְשָׁאפְט, וָואס דִי צָרוֹת הָאבֶּן זִיך מִיט אִיהם אֶפּ נִיזֶענִיגְט, אוֹיף תָּמִיד אוֹיף עֶוִוינִ.

אַריין קוּמֶענְדִיג אִין שְׁטָאדְט, הָאט זִיך בֶּערְל, אִין דֶער פִּינְסְטֶער בַּאנֶענִיגְט מִיט א מָאנְשִׁין, מִיט א אִידִין...

אוּן דֶער אִיד אִיז נִיזוֶוען, גִיט קֵיין אַנְדֶערֶער, וִוי אַלֵיין מִיט זַיין כָּבוֹד רַב יְחִיאֵל, עֶר אִיז אַקְאבָּאט נִיגָאנְגֶען פּוּן בֵּית הַמִּדְרָש, אֶפּ דָאוְונֶענְדִיג מַעֲרִיב—אַחֲיִים; דֶער יֶענְגֶן גִיטֶע, דִי דוּנֶערִין קְלַאפִּין וִוי דִי הַאְרְמָאטִין, דִי בְּלִיצִין שִׁיטִין אֶפּ דָ גָאנְצֶע וֶועלְט מִיט פִּייֶער, זַיי בֶּרֶענֶען דִי אוֹיְנִין, מִיט אֶמָאל, זַייֶענְדִיג אַזוֹי פַּאר טְרָאכְט, הֶערְט עֶר א מְקוֹל, עֶר שְׁטֶעלְט זִיך אֶפּ, פַּאר אִיהם שְׁמַייס א מְאנְש, אוּן פְּרֶעגְט:

— „וֶוייסְט אִיהר נִיט רַב אִיד וואוּ וָואהְנְט דָא רַב יְחִיאֵל קַארְמָאן?"

— „וָואס דַארְפְּט אִיהר אִיהם?"

— „אַז אִיךְ פָּרֶענ אוֹיף אִיהם, מְמַתָּמָא דַארְף אִיךְ אִיהם, זָאגְט אוֹיב אִיהר וֶוייסְט!"

רַב יְחִיאֵל הָאט פַּאר שְׁמַאנְען אַז זַיין פְּרָאגְע אִיז גִיזוֶוען אִין גָאנְצִין, אִיבֶּערִיג, אוֹיף אַלֶער אַרְט; וִוי הָאט עֶר גִיוָואלְט אַז דֶער אוֹנְדֶ, זָאל אִיהם אִיצְט, אָט דָא אִין מִיטְטִין נָאס, אִן מִיטְטִין פִּינְצְטֶערְנִס אוּן מְבוּל, אוֹיס דֶער צֵייטִין וָואס עֶר

וויל? אוּן וָואס עֶר דאַרף? רַב יְחִיאֵל הָאט זִיךְ נִישְׁטָעט פַּאר זִיךְ אַליין, עֶר הָאט בַּאלְד פַּאר שְׁטַאנען אַז זַיין פְּרַאנְע הָאט זִיךְ אַרוֹיס גיחאפְּט פוּן יָענע סְדָרָה, וָואס הַייסְט קְרִיאַת־שְׁמַע... אוּן הָאט בַּאלְד צוּם אוֹנְרוּ גִיזָאגְט: "קוּמְט מִיט מִיר, אִיךְ גַיי אוֹיךְ אַ הִין!"

אָן וועְרְטָער אִיז דֶער פְּרָעמְדֶער נָאךְ גֶענַאנְגען; רַב יְחִיאֵל הָאט נָאר נִיהֶערְט, אַז דֶער אוֹנְרוּ הָאט נִיגְעבְּען אַ שְׁווֶערען אַלַאנְגַאמְען נָאר אַ שְׁטִילִין זִיפְּטְן, וָואס אִיהם הָאט גִינָעבְּען אַ קְלָעם בַּיים הַאַרְצִין פַּאר שְׁטֶעהֶענְדִיג אַז דֶער פְּרָעמְדֶער אִיז נָעבְּעךְ אַיין אוּנְגְלִיקְלִיכְער אָרָעמְער מֶאנְש.

4.

עֶר שְׁלָאפְּט גִישְׁמַאק.

רַב יְחִיאֵל הָאט אַרַיין גֶעפִירְט דַעם אוֹנְרוּ, אִין אַ טְרוּקֶענֶעם, אַ לִיכְטִיגִין חֶדֶר, וואוּ אוֹיךְ אַ קֵיילֶעכְדִיגָען טִישׁ, אִיז גָעשְׁטַאנְען אַ קָאבֶּעדִינֶער סַאמָאוַאר, בַּאי וֶועלְכָען רַב יְחִיאֵל הָאט זִיךְ בַּאלְד גִיזֶעצְט זִיךְ אֲנָגִיסְטִינְדִיג אַ גְלָאז טֶהֶע.

אוֹיךְ דֶעם עֶרְשְׁטֶען שְׁטוּהל וָואס אִיז גִיט וַוייט פוּן טִיהר נָעשְׁטַאנְען, הָאט זִיךְ דֶער אוֹנְרוּ גִיזֶעצְט, עֶר הָאט אֲפְּגֶענֶעפִּילְט דִי שְׁטְרִיקְלֶעךְ, אַרַאפְּגִינוּמֶען דִי מַשָׂא, דֶעם דוּדְ גֶעוַוייקְטִין קְלוּמְק פוּן דִי פְּלֵייצִין, דֶער נָאךְ הָאט עֶר זִיךְ אַ בִּיסְעלְע אֲפּ גֶעבּוּיגֶען, מִיט אַ זִיפְּטְן... אוּן מִיט דִי רֶעכְטֶע הַאַנְד אַרוּם גֶעטַאפְּט דִי שִׁין בֵּיינֶער מִיט דִי אִיקְרֶע פוּן בֵּייְדֶע פִּיס, זִיךְ שְׁטַאַרְק פַּאר קְרִיכְמֶענְדִיג.

(מאדנע ליבע)

רַב יְחִיאֵל חָאט דֶער וַיילַע אָפּגָעזוּפּט אַ הַאלְבָּע גָלָאז טָהֵע, קוּקְעַנְדִיג וָאס דֶער אוֹרַח טָהוּט, דָער נָאךְ חָאט עָר גָעזָאגְט: „חָאט אִיהר חֵשֶׁק צוּ טְרִינְקָען אַ גָלָאז טָהֵע? אָדֶער אִיהר וָועט לִיין פְּרִישֶׁער עֶסְסָען? שֶׁעמְט זִיךְ נִיט!"

אָט אִיצְט חָאט דֶער אוֹרַח אוֹיף גָעהַייבְּען זַיינֶע אוֹיגָען, אוּן חָאט בָּעמֶרְקְט דָעם בַּעל הַבַּיִת, צוּ גְלֵיךְ מִיט אַלָעם וָאס אִין דָעם צִימְמֶער גָעפִינְט זִיךְ, עֶר חָאט שׁוֹין גָעווּאוּסְט וואס עֶר אִיז.

דֶער אוֹרַח חָאט זִיךְ צוּ גָעשַׁארְט צום בְּרָעג טִישׁ, רַב יְחִיאֵל חָאט אִיהם אָן גָעגָאסְען אַ גְלָאז טֵהֵע, דֶער אוֹרַח חָאט אוֹיס גָעטְרוּנְקָען, עֶר חָאט אִיהם אָנְגָעגָאסְען אַ 2 טֵע גְלָאז.

— „פּוּן וַאנָען אִיז אַ יוּנְגֶער מַאן?" חָאט רַב יְחִיאֵל גִיפְּרָעגְט צוּרוּקְנְדִיג דִי גְלָאז טֵהֵע צום אוֹרַח.

— פּוּן נַאנְץ וַוייט ... פּוּן זַייעֶר וַוייט ...

— וִוי וַוייט? אַ וְוַיארְסְט הוּנְדֶערְט? אֲדֶער צְוַויא.

— נָא, אַ וְוַיארְסְט צְוַויא הוּנְדֶערְט מִיט נָאךְ טוֹיזֶענְט!

— פַּאר צְוַועלְף הוּנְדֶערְט וְוַיארְסְט! פּוּן וַואנָען אִיז דָאס?

— פּוּן ... וַואקָנֶער גוּבֶּערְנֶע ...

— וואו הִיעָן בָּלָאגְנָעטְמֶען אַזוֹי וַוייט?

— מַאקָע אֲהָעָר, צוּ צַייךְ, אִין צַוַיעֶר שְׁטָאדְטֶל ...

בַּאי דִי וואַרְטֶער חָאט רַב יְחִיאֵל גָעשְׁפִּירְט, וְוַיא אִיהם חָאט אַ שְׁטָאךְ גָעגָעבְּען עָרְגָעץ אִין חַארְצִין, עֶר אִיז נַייִם וְוַיא קָאלְךְ גָעוָוארִין אוּן חָאט גָעזָאגְט:

— „אִיהר חָאט פְּרִישֶׁער גִיפְּרָעגְט אוֹיף יְחִיאֵלן קָארְנָמַאן, דָארְפְּט אִיהר אִיהם זַייעֶר גַייטִיג?"

— „אִיךְ חָאב אַ בְּרִיף צוּ אִיהם, אַ נַייטִינֶער בְּרִיף!" ...: חָאט דֶער אוֹרַח גִיזָאגְט, אוּן בַּאי אִיהם אִיז גִיבּוּירִין גִיוָוארִין אַ נַייעֶר פַּסֵק, אָפְּשָׁר אִיז עֶר טַאקָע עֶר ...

(מאדנע ליבע) וועד

— וואָר שרייבט איהם דער בריף?...

— שרייבן, האט דער רב געשריבן, נאר שיקט דעם בריף זיינע א קרובֿה. אוג האט כיר גיבעטן רחמים, אפּ נעמען רבּ יחיאל־ן אין האנד.

— וואָר איז זיא דיא קרובֿה, וויסט איהר ניט?

— אויב איהר זיינט, אליין רבּ יחיאל, נאט איך דעם בריף, אוג לייענט איהם; אויב ניט דאַרף טען ניין איהם אפּ מאַכען.

— ניט איהם אהער, איך וויל זעהן וואָר שרייבט צו מיר, אוג איהר נייט וואשט אַיך, עקט אונענד ברויט, איך וועל דער וויילע דורך לייענען דעם בריף.

— „וויי רעכט!" האט דער אוֹרח, אפּגעבענדיג דעם בריף, גינאַגט, דער אוֹרח האט זיך גינאשין צום עסטן, אוג זיך גינומטען צו די טעורה.

רב יחיאל האט אן גינאטעלט זיינע ברילין אויפן נאז, גישעפּיקט דעם בריף, אוג אנגעהייבן לייענען פאלגענדעם:

„לַמְנַצֵּחַ הַמּוּפְלָג רַבִּי יחיאל קארנטאן".

„דער דאזיגער מופּז, איז אויער .שׁוועסטערס, פּיינע זיסעם א זוהן, ער איז א שׁטילער, איין ערליכער בחור, איהר וועט נעווים קיין עבֿרה נים האבן, אז איהר וועט דעם יתוֹם מסכּים זיין, איהר וועט דא טהאן א 2 ענדיגע מצוה, דער בחור וועט זיין נעהאלפן, אוג דורך איהם זיין מוטער אויך, וואורום אז ער וועט אנהייבן פּאד דינען, וועט ער נעווים העלפּין די מוטער, די בימערע ארעמע אלמנה, ואם שטאַרבּט נעבעה 7 מאל א מאג פון הונגער! מעהר האב איך ניט ואם צו שרייבן, ממני בקטן.

דורך לייענענדיג דעם קליינעם בריפּעלע, האבן זיך נעבּיטין כאי רבּ יחיאלן אויפן פּנים, אלערליי פּארבּען, ער האט איצט מיט אנדערע אויגין ניקוקט פון אונטערין קאזעראק,

אויף זיין אורח אוג צום לעצט האט ער מוהט גיפאסט אוג נעזאגט:

— ביזט דו פייגע זיסע אן זוהן?

— נאנץ ריכטיג, זיא איז מיין מאמע, אוג איהר וויא איהר פאר שטעה זיינט מיין פעטער רב יחיאל!

— „א, מיין זוהן!" האט דער פעטער נעזאגט, זיך נוארפענדיג דעם פלימעניק אויפין האלז.

אין א וויילע נאך דעם איז די מוטע שוין אויך ניוועז בייס טיש, זיא האט זיך נאך נעפרעגט אויף די שוועגערין, אויף די קינדערלעך, אוג ער האט אלעס, אלעס דער צייטט, ווארט באי ווארט, וויא אבר בעת דער פעטער מיט דיא מומען זיינען ניוועז בייז טרערין ניריבט.

— דער וויילע, לייג זיך שלאפין, א מחשבותנע וויא הייסט דו וויא איז דיין פאמילע?

— בערל, הייס איך מיין פאמילע איז זויערקאוו...

— איצט לייג זיך בערל שלאפין, רוה זיך אפ, דו ביזט נעפאהרן פון דעם וויטען מהלך, נינוג צו בראכען, שלאף זיך נאנץ רוהיג, מסתמא ווען איך עפעס פון דיינט ווענין באקלערין, ואס מיט דיר צו טאהן?

בערל האט זיך נעלייגט אויף זיין אנענעוויזענעם נעלענער, אזוי גוט אזוי וויך, אזוי זאט אוג רוהיג, איז ער שוין א צייט נעשלאפין; מיט א וויילע שפעטער האט זיך נעהערט בערלס „חראפ" איבערין נאנצען צימער, ער האט נעשלאפין זייער נעשמאק.

אוג ניט ערנער איז צו נענאנגען מיט דער אנדער פום נייער, בערל ביטראוו, ער האט זיך אויך ניך דער פרעגט צו זיין שוועסטערקינד דעם „מוזשעקען שנייידער" אוג איז אויף נענומטען נעוואָרען מיט נרוים ליבשאפט אוג פריינדשאפט, ער ליגט אויף זיין נעלענער, אוג שלאפט מיט טעם. —

(מאדנע ליבע) אנאנצע

5.

אַ זוהן אִיז בֶּעכֶער פּוּן אַ טַאכְטֶער?

אַ נאַנְצֶע נאַכְט הָאט דָער פֶּעטֶער מִיט דִי מוּטֶען גִיקְלֶעְרְט, גִיטַאכְט, וָאם טָע וָאל טָאהן מִיט זַייעֶר אוּנְגְעְרִיכְטִין קְרוֹב.

— „נָא דִיר אַ נַאצְע דַאנָה!" הָאט דִי אַלְטֶע גְעזָאגְט: זִי מֵיינֶען דָאכְטִין אִין יֶענֶע מְקוֹמוֹת אַז טָע אִיז דָא מִילְיָאנֶערִין... נוּאכְט אַ וַויילֶע זִי וָעט דִיר נָא צוּ שִׁיקֶן...

— „דָאם הָאט אֵין גְעמַאכְט דָער דְרַייעְרְל טָעוּת חַטִּים!"... הָאט רַב יְחִיאֵל מִיט אַ זִיפְצֶן גִיזָאגְט: וְוֵען גִיט דָאם וָואלְט זִיא אִיהם אַהֶער גִיט גֶעשִׁיקְט נָאר וְוִיא דָאם אִיז, וָאם הָוּוט טָען מִיט אִיהם.

— נָעם אִיהם צוּ אִין קְלֵייט, אַ גְעזוּנְטֶער בָּחוּר אִיז עֶר, קֵין נָאר אִיז עֶר נִיט, עֶר וָעט זַיין בְּרוֹיט פַּאר דִינָען.

— אִיךְ מֵיין אוֹיךְ אֲזוֹי, דָעם אִינְגְל וָעל אִיךְ מְשַׁלַח זַיין, וָאם דָארְפֶּן מִיר צָוַויא מָאנְשִׁין?

— גֶעווִיס אֲזוֹי, דוּ הָאסְט אַ נַאנְץ גוּטִין אוֹיִם בַּייד, אַיין אַיינְעְנֶער אִיז בִּילְכֶער, פַּאר שְׁטָעהֶסְט יְחִיאֵל?

— דָעם עֶרְשְׁטִין יָאהר דָארְף מֶען אִיהם, פּוּן דֶעסְטָווֶעגְן גֶעבְּען, גִיט פִּיל, 35 רוּבֶּל מִיט קְלֵייטֶער, מִוּז מָען אִיהם גֶעבְּען; אוֹיפְּין צְוַוייטִין יָאהר וָעל אִיךְ אִיהם גֶעבְּען 50, אוֹיפְּין 3-טֶן יָאהר 75, אוּן אִיךְ רֶעכֶען, אַז אוֹיךְ אַלֶעְר אַרְט, וָועלִין מִיר פּוּן אִיהם מֶעהר נוּצִין הָאבְּען, וְוִיא פּוּן פַּרְעמְדִין אִינְגִיל.

(מאדנע ליבע) אודאי

— צוזאי אזוי, עד האט דא קיינעם ניט. וועמען וועט עד איבער גענעמען? אוג דער רב שרייבט דאך אוידְ. אז עד איז ניין ערליכ קינד, מען מאג זיך אויך איהם נעווים פאר לאזען; אפאר וואכען צייט, וועט גידוועדען בין עד וועט זיך צו לערנען, דער נאך איז מען מיט איהם נאנץ זיכער.

— מען דארף איהם אפער באלד באקליידען, עם איז דאך אבושה, דו האסט ניזעהן וויא אפ גערימסען עד איז?

— אשטייגער אזוי, מארגען פריה שיק בעלי מלאכות, נאלין זייא פארטיג מאכען אלץ וואס מען דארף, אוג דער נאך, היים איהם נין אין מרחץ. . .

— דאס איז אויך ניט קיין קרומע נאך! . . .

אט אזוי האבין בידע אלטע באדעדט אוג בעשטימט, וואס מען נאל טאהן מיט בערלען, אוג זיינען אנשלאפען ניוואדרן, הגם ניט זייער רוהיג. עפעס האט זיך יחיאלן ניפלאנטערט חלומות, עד האט נעדעדט, אוג נעשריען פון שלאף, די אלטע האט איהם קאם דער ווקט. —

בערל זויראוו איז זיך נישלאפין אזוי רוהיג, וויא בייא אליהו הנביא אין בויעם, קיינער האט אים ניט ניווועקט, ניט נערירט; דער פעטער מיט דיא מוטען, אז זייא זיינען נאנץ פריה אויף נעשטאנען, זיינען זייא אויך דיא שפיץ פינגער נענאנגען, מען נאל הלילה דעם אדם קינד ניט אויך ניועקען פון שלאף, אוג בערל איז אפ נישלאפען כיז ניין אזייגער אויפען טאג.

אז עד האט דיא אויגען ניעפינט, האט עד דער זעהען, כמעט אמנין אידען זיצען אין שטוב, עד האט זיך אין פולוק דער שראקען, נאר אז דיא אידין האבין איהם ניזאנט: מאכט ניכער יונגער מאן, מיר וועלין אייך צראפ נעמען אמאל, מיר האבין קיין צייט ניט!" האט עד פאר פאר שטאנען אז דאס זיינען בעלי מלאכות, וואס דער פעטער האט זייא נעשיקט. — דער קידזנער

חאט דער עֶרְשְׁטער ארונטער גיחאפט זיין טאס אויף אהיטעל ; דער נאך דער שְׁנייַדער , דער נאך דער שוסְטער , דער נאך דער זאקן מאכער , דער נאך דער טאנְדעטְנִיק אויף העמְדער אוּן אוּנְטער חויזֶן דער נאך חאט זיך נינוטען צו אים , דער צירוּלְניק ; דעם נאנְצען טאג חאט בעריל זיך ניט געווייזען אויף דער נייטער וועלט ; פון אֶוועג איז בעריל נינאנגען אין מֶרְחץ , אויף דעם אנדערין פריה טאראגן , איז ער צריין גיקראכען אין דיא נאייע בֶּגֶדים , ער חאט זיך בעטראכט אין שְׁפיגיל , אוּן אשְׁמייכיל חאט זיך אויף זיין לִיפען געווייזען ;

דעם זעלבּיגען טאג איז בערל גענקוטען אין קלייט , דער נאנצער מארק חאט זיך איבער גיקערט , פאר בייא רב יחיאלס קלייט , יעדער חאט געוואלט זיין פלימענק .

בערל חאט בעטראטען דיא שטעלע , אוּן פאר צוויא וואכען צייט , חאט ער זיך אוים גילערינט דיא נאנצע תורה ; ער חאט געוויזען , געטאסטען , גירעבינט , געצייקט . אזוי נוט וואס טען דארף ניט בעסער ; אלע קוגים זיינען זייער צופרידען גיוועזן , סיט דעם נייעם חשרת , דער פעסער סיט דיא מוסען חאבען גיקנואלען פון גחת .

בערלס געטרייש אפט , חאט ניט גיהאט קיין פרעג , פאר דעם פעטערס אפרושה וואלט ער זיך בעסער לאזען צרוים נעמען בייד אויגען ; ער חאט דיא קלייט גיהאלטען ריין , ער חאט ניפוקט גיריינגט , אוים גישטעלט , אוים געליגט , וועז אויך ניט אזוי פיינקטליך , וויא אנעבוירענער חשרת , נאר דאס אליין , איז שוין אויך נינוג גיוועז , וואס בערל איז ליידיג , אמינוט ניט נישטעמען , ער חאט תמיד נעארבעט , אוּן ער חאט סיט זיין געליבטען אוּן גינצינקייט באקוסען בייס פעטער אוּן בייא דיא סוסען אנרוסען צו טרויא אוּן „איינגלויבונג“ אויף זיין עזרילבקיים

(מאדנע ליבה) אוּן

אוּנ אֶרעֶנדלִיכקייט, פֿאמעלעך אִיז פֿאר בייא גינאנגען איין נאנצער יאָהר!

פֿאר דעם יאָהר הָאט בערל נעשׂיקט דיא מאמען פֿינף רובל, דעם פּעטערס דרייא, אוּנ עֶר הָאט צו נעלייגט זיבען צוויי רובל; הַאלב פֿון דיא מאמעס הוצאות, הָאט עֶר איר שׂוין באלד אפּ גיגעבען; זאנט וואס איהר ווילט, צוזאמען אִיז פּעסער פֿון איין טאבּטער!

6.

לאז זיין נענוג.

זאכט נִיט נעהיילט, אִיז פֿאר בייא נאך אַנדאהר, אוּנ נאך אַנדאהר.

דאס זיינען דרייא יאָהר, וואס בערל זויראוו אִיז אין פֿאלטעלימע; דרייא יאָהר פֿון יענעם פֿינסטערען אוּנגליקליכען אוועג!

דער וואס זאגט, אז הונגערט יאָהר קערין איבּער צוועלט, אִיז יענער איין נאר! נִיט יאָהרען קערין איבּער צוועלט, נאר מינוטען! הונגערטער יאָהרען קאנען פֿאר בייא נִיין, אוּנ דער שׂטרויא וואס לינט אויף דער עֶרד, זאל ליגען בּלייבּען, אוּנ קיינער וועט אים נִיט רירען, פֿון דאנען אהין, צעהענדליגע יאָהרען בּלייבּט דער פֿויגיל נעסט אויפֿען בוים נאנץ זיכער, אהאר נִיט נעקרימט; אוּנ פֿאר אַיין מינוט קומט אַוויגט, אשׂטורעם, אסּפה, אמקרה, אוּנ קערט איבּער, נִיט נאר דעם בוים מיט דעם נעסט, נִיט נאר יענעם רויזיגען שׂטרויא, נאר עֶר קערט איבּער נאנצע שׂטעדט אוּנ דערפֿער, עֶר קערט איבּער בערג אוּנ טהאלין, אוּנ טהאלין אויף בערג, עם קערט זיך איבּער אנאנצע וועלט!

(אמאדנע ל ב:) נעמט

בְּמָעט דְּרַייא יָאהר, הָאט זִיךְ נָעפִּירט אַלְעס דִּינג כְּשׁוּרָה, טאָ אוּן פַּיין, שְׁמֵיל אוּן אָרָעמְטָלִיךְ; אוּן אין אַיין שָׁעָה, אין אַיין מִינוּט הָאט זִיךְ אִיבֶּער גִּיקֶערְט אַוועלְט!

— אִיז דָּאס טַאקְע אֶמֶת?

— אֶמֶת! אֶמֶת! אָט אַיין אוּנְגְלִיק... אַנָא מָענְש! אַנָא מָענְש!

— אוּן טַאקְע וואוּ? אִיהר הָאט נִיטָא? אִיהר זַיְינְט דָּאךְ נִיוּוען?

— אִיךְ בִּין נָעשְׁטַאנְען בַּיים טְהוֹיעֶר, אִיךְ הָאב בְּשׁוּם אוֹיפְן נִיט נָעקוּקְט אַרַיין נִיין אין הוֹיף דִּיא הַאַרְץ הָאט מִיר מִזָּאדִיג פַּאר קְלָעמְט...

— אִיז דָּאךְ טַאקִי אַנְדְרוֹיסְער עוֹלָם?

— אַשְׁאלֶה פְּרָעגְט אִיהר, דִּיא נַאנְצֶע שְׁטָאט, אִידְען אוּן קְרִיסְטָען...

— טָען הָאט אִים שׁוֹין אַרָאפּ נִינוּמָען?

— אַרָאפּ נָענוּמָען... עֶר אִיז נָעהַאנְגָען נַאנְץ נִידְעריג כְּמָעט זִיצְנְדִיג; אַפִּייזֶע שָׁעָה, אַפִּייזֶער אוּנְגְלִיק! מָער נָאר נִיט, אין נַאנְץ פּאלטאריסע רַעשְׁט אוּן קָאכְט, פּוּן אַלְע נַאסְטָען לוֹיפְן מָענֶער מִיט פְּרוֹיען, אַלֶע לוֹיפָען צוּ רַב יחיאל קארנמאן אין הוֹיף אַרַיין, אַלֶע רַיידָען אַלֶע נָאנְען, אַז רַב יחיאל הָאט זִיךְ נִיהַאנְגָען!...

אין אַנִידְערִינְגָען קְעמֶערִיל, נָואם טָען הָאלְט דָּארְטִין הָאלְן, אִיז רַב יחיאל אַרַיין נִינָאנְגָען אין מִיטְטָען טָאג, פַּאר נָואךְ פָּען אַשְׁטְרִיקְעלְע אִיבֶּערִין בַּאקְן, אָן נָעטָאן אַבְּרָעג זִיךְ אוֹיפְן הָאלְן, זִיךְ צוּ נִיזְעצְט אַבִּיסְעלְע צוּ גְעצוֹוִינְגָען אוּן פַּארְטִיג!

אין דָּער פָּרִיה אִיז עֶר נִיוּוען אין שׁוּהל נָעדָאוּוִינְט. גִילֶערִינְט וויא זַיין שְׁטַיינֶער אִיז תָּמִיד נִיוּוען, אין קְלֵיט, נִיהָעדְט מִיט

אַסאך מענשען , עלף צוויינער האָט עֶר זיך געמאַנגען , אוּן אַיינם צוויינער האָט מען אים ניפּוגען צטויטען ! . . .

אָט אזוי האָט זיך פּאר אַיין וויילע , איבּער גיקערט אַנאנצע וועלט ! אַלע וואונדערין זיך , אַלע קוועצין מיט דיא פּליַיצעס , צלע חדושים זיך , וועלכע סבה האָט געקאָנט דעם אַלטען , דעם פּינף אוּן פּופּציג יאהריגען זקן , אוּן רייבּען מאן , מרייבּען צו אזא מוראדינע זאך , זיך אלליין געמע: דעם לעבּען , זיך חיינגען !

אַחוֹדש צייט האָט קיינער ניט גיוואוסט דיא סבה , דער באך אז ייִנגען ניקומען סותרים אוּן מען האָט אלעס וואס מען האָט געפּונען אַרעמטירט אָפּ געשריבּען פּאר חובות , צעהאַלען טוינגט רובּיל , וואס רב יחיאל האָט גידאַרפּט געבּען , אוּן עם איז פּאראן דער אויף באר פּינף הונדערט , אָדער באך אז רב יחיאל האָט זיך דעם לעבּען גינומען פון נרוים בושה . . .

עֶר איז גיוועזן אַזקן , אפּיינער עֶרליכער מאן , עֶר האָט צייט עֶר לעבּט ניט אַן בערידט , קיינעמס אפּרוטה ; עֶר האָט זייער גוט געלייזט אוּן פּאר דינט ; דיא הוֹצאה זיינע איז גיוען אַקליינע אוּן באך אַלעס דעם , האָט עֶר זיך געמאַכט אויפען דרויסען יאתר אז דיא קלייט ווערט „פּוסקלעך" לייגיג ניט קין געלט , ניט קיין קחונה . . . עם האָט אים בייים מוֹנ בערידט עֶר האָט דאס בשום אופּן ניט גינאקאַנט פּאר שטיין , וואו דאס איז געלט גיוואַרען ; עֶר האָט געוואוסט אז אין גיכען וועלין אונטער קומען מערמינען , אוּן עֶר האָט ניט מיט וואס צו צאהלין ! קיינער וועט מיר ניט גלויבּען ! האָט עֶר ויפּיל וואכין צייט קסדר גימאַכט , וואוּרום איך אלליין גלויב אויך ניט , איך קאן ניט זאַגן , אז איך בין שולדיג יענער בעט , אוּן איך באל ניט געבּען , בעסער דער טויט . . .

(אסאדנע ליבע) פינף

פֿינָף אוּן פּוּפּציג יָאהר הָאב אִיךְ אֶפּ גִילעבְּט , נוּא לָאז זַיין נִיגוּג זִי

רב יחיאל איז שוין אוֹיפֿן עוֹלָם הָאמָת , עֶר הָאט זִיךְ פּוּן דֶיא בּוּשָׁה בֶּעהאלְטָען אין צַנאנְץ זִיבְּערין יָאר , דָאךְ וָועט אִים דָער פֿגִים נִיט רוּיט וָוערין פּוּן נָרוֹים שָׁאנְד ; דִיא צַלְטָע אִיז צוּוָועךְ נִיפֿאלָען צוּ אַטָאכְטָער , דִיא זִיהן , גְלוּיבָּען אַז דָעם מַאטָען וָועט הָעלפָֿען זַייעֶר קְרִישׁ , וּוִיא וַיִיא הָאט גִיהָאלְפָֿען , דָעם מַאטִינְם יְרוּשָׁה ; דִיא בַּעֲלֵי חוֹבוֹת אִיז אַן נִיקוּמָען צוּ צָעהָען קָאפּיקָעם פָּארין רוּבִּיל ; אוּן בערל זוֹיערָאוו אִיז נָעבְּלִיבָּען אָן אַשְׁטָעלָע , נָאר שְׁטָארְק אוּמָעדִיג אִיז עֶר נִיט נִיוָוען , הָגם עֶר הָאט תְּחִילַת צַיין נָערִיסָען דִיא וָועלְט , נֶעקְלָאגְט נָאכִין פָּעטָער , וּוִיא צַנִיטְרַייעֶר נִינְצִינְגער פְּלִיטָענִיק , אוּן הָאט דִיא מַאטָען אַוועק נָעשִׁיקְט אַרוּבִּיל נָעלְט מִיט אַבְּרִיוָועלָע פּוּן דִיא עָטְלִיכָע שוּרוֹת" : לִיבָּע מַאטָע , דָער פָּעטָער אִיז נִישְׁטָארְבָּען , עֶר הָאט זִיךְ נָעהָאנְגָען , אִיךְ בִּין נִיבְּלִיבִּין וּוִיא אוֹיפֿן וואסֶער , אִיךְ שִׁיק דִיר פּיין לָעצְטָען רוּבִּיל נָעלְט , קָל זְמַן אִיךְ וָועל זִיךְ נִיט צוּ שְׁלָאגָען צוּ עֶרְנָעזְן אַשְׁטָעלָע וָועל אִיךְ דִיר נִיט שְׁרַייבִּין , נָערִים דִיא קִינְדָער , זַייט נִיזוּנְט , בערל וויִיאַראוו" . . .

7.

אִין נַאנְצָען אוּמְזוּסְט .

שׁוֹין נָאנְץ לָאנְג , הָאט דָער הָכָם פּוּן אַלָע חָכָמִים , זַיין קְלוּגְע בְּרִיאקְמִישָׁען וָוארְט נִיָאגְט ; דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא , וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת , .דִיא שְׁטַארְבִּין , אוּן יָענְע וָוערין גְעבָּאכְען , אוּן וָועלְם בְּלַייבְּט וָועלְט !' דִיא וָועלְט זַייגָען אַלְע מָאל רַיכְמִיג גִיוָוען אוּן אִיצְט אוֹיךְ ; רַב יחיאל איז נִישְׁטַארְבִּין דָער אַלְטָער בּוּם איז אוֹיס

(אמאדנע ליבע) נעריסעען

נָעריסָען, אוים נָעוואַרצילט גיוואַרען פון אָרט; נאר אויף זיין אָרט האָט אוים נָעשְׁפָּאנט אַנאייער בוימָעלע, ער איז לָעת עתָּה יונג, קלַיין, גידערינ, נאר טען קאן האָפּען, אוג ערוואַרטען אז מיט דָער צייט, וועט ער ווערין אַבוים, אייגער פון די גרעסטָע חעכסטָע, אוג שטאַרקסטָע; מיט דָער צייט וועלין זיינע איבטיגע קלייגע צווייגעלעך ווערין גראב, גרוים אוג לאנג, ואס וועלין פאר שטיקען אלע שלאפערע קלענערע בוימעלעך, אוג וועלען ניט דער לאזען, אז חוין איהם זייא, זאל אצווייניג פון אין אנדער בוים, צאקאפ אויף חייבען.

דער באויער בוים איז קין אנדערער, ווי אונזער בעקאנטער בערל זויראוו. באלד באבין בעטערם טויט, באך ווילכען ער בערל חאט נענאסען טרערין וויא אביבער. האט ער נידונגען אין מארק אקליטעלע, אבריין נעליינט אפופציג רובל חחורה, אוג אנגעהייבען האנדלען.

אוג אין די קליטעלע איז גילענין אין משונה הצלחה, בערל פלענט ליינען צרובל, אוג צו קומטען פלענט חחורה פאר צעהן! פאר אהאלב יאהר צייט איז אוים נענאקסען בערל'ס קליטיל אויף פינף הונדערט, ביז סוף יאהר פאר טויזענט! ... דער עולם איז גינאנגען צו בערלען אין קלייט, טער קוקען וויא קויפין, טען האט אנגעהייבען חושד זיין דיא שטילע קאצעלע, אז ויא האט זייער פיל, זייער אסאך גינאסט!... חדשים נייז, איז פאר בייא נאך אנדער, אוג ווען אויף ער פלענט בייס ראש חדש בענטשען, זיך ניט צו רייסען בעטענדיג "חיים של פרנסה, "חיים של עושר וכבוד" דאך האט ער נאנין פיינע פרנסה ניהאט, דיא קלייט איז פאר גרעסערט גיוואַרען מיט נאך צנוייא טויזענט רובל נעווינס, אויב ניט טער; דער צו איז ער גיוואַרען אחתן, נענומען אבלה מיט טויזענט רובל נדן, אוג אנגעהייבען בויען די ווענט"

וואס זאל טען לייקענען? דער עולם דאס מיינט טען יענע

(אטאדנע ליבע) אידישע

אידישע צײַטונגער אונ בײַזע אויגען, ווָאס הָאבּין ליב, פון ששת ימי בראשית, ארײַן קריכין בײַא יעדערין אין בוזעם, ארײַן קוקען בײַם צוויטען אונטערין פּארהאנג, אט יענע האבּען שטאַרק געמורמלט, זײַא האבּען בײַטלוך, צווישען זיך, ארוים נירעדט דעם אמת, אז רב יהואל׳ס מלאך המות איז גיוועזען נאר זײַן פּלימעניק, בערל זויעראוו; ער האט ארום גינומען דעם פּעטער מער אונ בעסער, ווײַא דער פּעטער מיט דיא מוטען האבּין אים בײַא זײַן אנקומען צו זײַא — ארום גענומען....

נאר ווָאס—לאכט ער ניט פון זײַא? וועד ווייס ניט, אז בײַא אידין איז מען ניט מוחל נאר דעם זינד פון „קבּצנות״ אבּער קוים איז יענער ניט קין קבּצן, טאו ער זײַן ווָאס ער איז, אונ ווָאס ער וויל... דיא קבּצנות איז בײַא אידין מריפה, אבּער געלט? זײַען אלע נעלטין כּשר, וְהָא רַאיָה אפּילו ראש השָׁנה, יום כּפּור איז שיחל, וועמען ניט מען אפּ דיא הילינע דיא בעטטע עלות? יענע ווָאס ניבּען מיט אין רוגיל אונ מיט צווייא פּער, הגם אלע וויסען דעם מקור פון יענע רוגילם!...

עם זיינען פּאר בײַא נאך פּינף יאהר, בערל איז שוין אבּעל מטופּל מיט צווייא טעכטער שייגע אונ מיט צווייא זיהן, אונ דער צו מיט אבּופּצען אדער דיא נאנצע צוואנציג טויזענט רובּל; בערל הייסט שוין אויטו בארים יעפּימישט, (דער פּאטע האט מקטמא נעהייסען חיים), ער איז שוין אזאהר צייט, דער נבּאי פון חברה קדישא, מען האט אים שמחת תורה נעפּירט אונטערין חופּה, ארײַן ניטאנגן אין שוהל אויף דיא הענד, אונ זא ניט אים, איז מסח ניט דא, ווועמען צו מאכען פּאר אשוהל נבּאי; אט ווועמען איר ווועט ניט אפּאפּ טאהן, איז דער אפּהיינינג פון יענעם; דער איז צו בייז, יענער צו גוט, דער צו ארעם, יענער צו רייך, דער צו קלוג, יענער צו נארעש; אבּער בארים יעפּימישט, איז

אַמיטָעל מֶעסינֶער מאן, אי בייזֿ, אי קלוג, אי גוט; בארים יעפימיטש הָאט דיא גאנצע שטאדט פאר גוטע פרייַנד, אַלע האָבּין אים ליב, נאר אין איינציגען שוֹנא הָאט ער, וואס ער הָאט אים פייגט שנאת מָוֶת, אוג יענער הָאט אים נית ליב; דער איינער איז, אַנעוענזענער שנייַדער, וואס הָאט מיט אַנדער צעהן טויזיק באנוטען זיינעם אקרוֹב, אשוועסטער קינד, אַב נענוטען בייא אים זיינע קינדען, פאר פירט אליין אנאנצע מאסטער-סָקאיע, די הצלחת הָאט אים דער צו גיהאלפֿען אוג הָאט פאר די קליינע צייט זיזֿ ערוואַרבּען אפיינעם קאפיטאל, איצט הָאט ער אמאנופאקטור קליידט פון אלע מינים סחורות, צוּרֹאי פון צעהען טויזענט רובּיל, אוג ווער עם ווייל נעמט בייא אים סחורה, אוג בייא אים גיט טען נייען, אוג עם פירט זיזֿ אנאנצע מלוכה! אבּ דער דאזיגער ניוועזענער, אוג איצטיגער שנייַדער, וואס ער הייסט עד עתה בערל ביטשראוו, אט נאר ער איינער פאר ביטערט זוישראווין זיין לעבּין אומעדום שטעלט ער זיזֿ אים אין מיטין וועג, אומעדום איז ער אים ווייא אבּין אין האלדז, אומעדום באליידיגט ער אים, אוג מאכט אים צו קליין נעלט!

בארים יעפימיטש, בייסט איהם שמוילערחייט, אז דער רוח נעמט איהם, ער דער גייט איהם דיא יאהרען, אוג אז מאך מאל רייסט ער ארוים איהם פון מויל, פון דיא צייהן, דעם בעסטען ביסען; אט דומה לָמשל, מיט דיא "באשטע" וואס בעריל ביטשראוו הָאט ניא נעדוגגען, אוג אט, וואלט ער איר אפּ נעקויפט, מאקע פאר אומזיסט, פאר חצי הגם, וואס איז ווערט צעהן טויזענט רובּיל פאר פיר . . . הָאט זיזֿ ווייא אויף לחבּעים אונטער נעדרייט בארים יעפימיטש, אוג אפּ נעקויפט פאר פיזֿ טויזענט רובּיל; אמת בעריל ביטשראוו, הָאט באלד אפּ נעקויפט דיא דערבייַדונג דאשטע, אַ קלענערע אפּילו פאר דרייא טויזענט

פֿינף הונדערט רובל, אוּן אין געוואַרן איהם אויף לחכּעים זיינער אַ שכן, וואס דאס קריגקט בארימען וויא אין טויזט אריין, נאר דער זיילע איז דער עקשטער בים נעמען אַ שמאַרקערער, אַ נרעסערער! . . אוּן אַט אזוי באַנעמען זייא זיך. אויף טריט אוּן שריט, אוּן איינער דעם צוויי־טען שטעבט מיט דיא אויגען, אוּן מיט ווערטער, איינער דעם צוויי־טען קאן ניט ליידען אוּן אן זעהען, איינער קאן ניט הערין דער מאנענדיג דעם צוויי־טענם נאמען . . . איינער פון צוויי־טען איז וויט, וויא צפון פון דרום, וויט זייער וויט!

אוּן דיא צייט נייט, דיא יאהרען פליהען, דיא טעג מיט דיא וואכען לויפין אלעם נייט אלעם ריהרט זיך, אלעם באוועגט זיך, אלעם ענדערט זיך, אוּן בייט זיך, פון יענע צוויי־א פוס נייער, זיינען געוואקסן צוויי־א בייכע יונגע לייט, פון דיא בייכע לייט, זיינען געוואקסן מאלפ נראהע יבירים, פון זיערע קלייגע קינדער, זיינען איצט אוים נעוואקסן נרויסע זיהן, מיט נרויסע שיינע טעכטער, אוּן דיא זיהן מיט דיא טעכטער, האבען זיערע הערצער, מיט זייער איינענע נעפיהלן, וויא מאכען זייער איינעגעם שכל, מיט זייערע איינענע אידייען.

בארים יעפימוויטשעס טאכטער, זאגין אלע אז זיא איז אזעלטענהייט, איהר שיינקייט, איהר קלוגקייט איז ווייניג פאראן; דער טאטע זאגט: „אַ רעכטין חתן „פאמאיעמו“ גיב איך פינף טויזענט רובל, אוּן דער צו מיין קלארען, זיא איז ווערט צוואנציג טויזענט רובל!“ אוּן דאס איז נעוויס אמת, אזעלכע פיינע נעראטענע טעכטער וויא קלארע בארימאווע זיינען נאנין ווייניג דא; אוּן דיא דאזיגע טאכטער, דאס זיך וויא אויף להכעים באקאנט, זייענדיג אויפין טאטינס נעקויפטע דאטשע, מיט אלעמבאנד בארימאוויטש בישראל עד איז נעוועזן אין זיין

סאטינס דאטשע; אוג אלכסנדר ביטשראוו איז אַ הויכער אַ בלאנדינער פייגער יונגער מאן, עלטער פאר קלארען מיט אַ דרייא יאהר, ער שמוידירט אינזינגער טעכנילאגיע; אוג דאס צוויא יונגע מענשען האבען זיך, זייער ליב; זייער ליעבע, זייער אהבה איז גיט קלענער, אוג ווייניגער, ווי דאס שנאה אוג קנאה צווישען זייערע עלטערין!

אוג דאם איז שוין גיט קיין סוד, דאס עלטערען פון ביידע צדדים ווייסין ווי ווייט זיעריע קינדער ליבען זיך; זיא ווייסין אז דאם איז ווי אַ שטראף פון גאט, ווי אַ מין להכעיס, אוג ווייסין גיט ווי זיך צו בעפריען דער פון מיט אַ גוטען אופן.—

נאר דאס אהבה צווישען בייבע יונגע מענשען, ווייל גיט ווייסען פון קיין שום פנים, פון קיין שום הינדערנעם; זיא איז געווים גיט געשמאק, זייער גיט גיהא צו זיין מיט אייגענע ליבע עלטערען אין שנאה, אין מחלוקת מען וואל אייגע דאס אנדערע שונאים בלייבען, אויפין נאנצען לעבען; זייא האבען געפראבירט מיט אלע מיטלען, מיט צלע גוטע אופנים, אוג האבען צום לעצט נעפועלט דאס "קאנלאסיע" פון בעריל ביטשראוו ער גיט זיין המבמה; נאר זייערע טרחות, אוג דאס מיהע מיט דאס רייד פון גוטע פריינד, צו פועלין בייא בארים ווישראוו זיין המבמה, א י ה ם צו ביינגען ויפיל גיט איז, אויף זייער זייט, איז נעזונען לבטלה, אין נאנצען אומזיסט!...

8.

דער אמתר יוד"ש.

אונזערע נעליבטע יונגע לייט, האבען נעמוזט זיך פאר לאזען אויף דעם פיהרונג פון שיקזאל, זייא האבען נעזעהן אז זיי"ש עלטערען זיינען צו שטרייגנ, צו שלעכט; זיי"ש איינעלידע איז צו גרויס. אוג דיא קינדער האבען זיך דער וארט, נאר איז אבער כדאי, אזא דער וארטען זיך? איז כדאי דער לעבען, ביז אזעלכע ציטטען? א פנים אז גיין! מיר מענשין ערנארטען דעם מארגען, אז ויא לעבען טיר איבער דעם טאג, ויא קומט שוין דער מארגען; אוג דער מארגען איז לרוב פינסטער אוג בייטער.

אט אזא מארגען, האבען נעליבטע דער וארט.

אלכסנדר ביטעראוו, דער שיינער חתן; אוג באריס זוירעוו קלאראס פאטער, זיינען בייד אין איין טאג אונגלוקליך געוואָרען, אוג זיינען צו אלעמעס גרויס בעוואונדרונג, באר א משך פון איניגע טאג געשטאנבען. דיא סבה פון זיי"ר טוידט איז נעמען גיט נאר איבער נאטירליך, אלע האבען געזעהן, אז שנאה, מחלוקת האבען אין דעם א גרויסע טהייל נענומען; באלעמדיג בייד אויף איין פוס אוג גיט ועלענדיג איינער דעם צוויי"טען אן קוקען אין פנים; זיינען זייא זיי"ר שלעכט נעזעסען; על פי סבה האבען דיא פערד פון זיי"ר פוהר, זיך דער שראקען אוג צו טאנען דעם וואגען; זייא זיינען בייד ארוים נעפאלען, זיך צו מזיקט מסובדיג; מש צו בראכען רוק אוג לענד, אוג זיינען אין באר לויף איניגע טאג געשטאנבען.

דורך אוים שלעכט, איז אבער אויך גיט פארגן, אלע האבען אויף דעם אונגעריכטען טוידט זיי"רין נעקוקט מיט אזעלכע

פֿאר וואונדערונג, וויא דאס וואלט אַ חלום געטאן, אלע זיינען פון דעם אונגעטראכטען אונגליק. זייער נעריהרט נעוואן, נאר אין גיכען האבען אלע ארוים גענארן, אז דער טויט אליין, קאן אויך פֿיל נויט בריינגען. —

קלארא האט אפֿ קלאנגדינ נאך איהר חתן, אויף נעהערט זיינען, אוג איז א כלה נעוואָרען פֿאר א פֿיינעם בחור, נתן קארנטאן, ועלכער איז נעווען איהר שווענסטער קינד. איצט איז דיא עשירות, וואס איהר טאטע האט אפֿ נענומען בייא נתן'ס פאטער בעצת ער איז בייא איהם נעווען דער נעטרייער פֿרײַמענק, אן נעקומען גאנץ בשר צום אמתן יוכש אין האנד. נאר נתן, האט דאס אלעם גוט פֿאר שטאנען, אוג האט דעם שווערם נעשעפטען נעפֿיהרט ערלעך ארענטלעך אוג פֿין, ער איז, ניט נאר בייא זיין שווענער מוטער, ניט נאר בייא זיין פרוי נעליבט אוג נעאכטעט נעווען, נאר בייא אלע ערליכע מענשין, איז ער נעאכט אוג נעשאחט נעווען דאס זעלבּיגער בערל ביטשראוו, האט דעם שמיין מקבל נעווען שטיל אוג שווייגנדינ, ער האט זיין ארעמען שווענסטער קינד ועלכען ער האט צו נרוגד נעבראכט, אנגעהייבען מקבר זיין. אלע האבען נעזוהן, אוג פֿאר שטאנען, אז ווען אויך מיר מענשין זיינען נרוסע מהוער, נרוסע ועלט פֿיהרער, נאר דער אמתר פֿיהרער איז ער נאר נאט! אליין — יתעהר קיינער ניט.

ענדע

(מאדנע ליבע)